

I

Inscripția sarcofagiului dela
Barboși

În hârtiile răposatului Gr. Tocilescu (acum la Academia Română) se află o scrisoare, fără dată, primită dela Dr. I. Weiss din Viena, ca răspuns la întrebarea ce Tocilescu îi făcuse asupra descifrării inscripției de pe sarcofagiul dela Barboși (publicată în Buletinul Comisiunii Mănuștelor Istorice, a. III, fasc. 2).

Din această scrisoare reproducem rândurile următoare: «Quant à la belle inscription de Galați (recte Barboși), que vous, monsieur le professeur, m'avez envoyé, je l'ai présentée aussitôt à monsieur le prof. Bormann qui est déjà retour.

Il faut lire : ἐπὶ Ἀλφ(ίου ou ἡνίου) Μοδέστου ἀσιόχου. Mais il n'est pas possible de donner une certaine explication du commencement de la ligne (K-1).

Cet K-1 désigne peut être l'abbreviation du nom du mort ou quelque signe d'un lapidaire.

Il faut supposer que le sarcophage n'appartient pas au lieu où l'on a trouvé».

Răposatul Tocilescu, într-o convorbire ce am avut-o asupra acestei inscripții, îmi exprima bănuiala că semnul dela început ar fi creștinesc.

Al. T. Dumitrescu.

II

Cetatea „Biroe“

O călătorie cu vaporul pe Dunărea veche, dela Brăila în sus până la Hârșova, prezintă un interes deosebit pentru oricine vrea să cunoască o parte însemnată din linia de întărituri romane dela Dunărea de jos, care constituia odi-

nioară limesul scitic. Această parte a limesului, până de curând puțin accesibilă, din cauză că Dunărea veche nu este utilizată de navigațiunea internațională, se poate vizita astăzi ușor și cu puțină cheltuială, mulțumită unei întreprinderi particulare, care organizează curse regulate cu vaporul pe tot timpul cât navigațiunea este deschisă.

După aproape o oră de plutire dela Brăila în susul apei, vaporul sosește în fața micului promontoriu al Măcinului, pe care se ridică în vremurile vechi castelul roman Arrubium. Deși numai câteva urme neînsemnate se mai văd astăzi din acest castel, totuși poziția locului ne lasă să bănuim, fără multă greutate, importanța strategică ce a trebuit să aibă acest punct pentru apărarea golfului, pe care îl formă odinioară Dunărea în această parte.

Cu mult mai impunător se prezintă însă capul dela Iglia, în fața căruia ajungem după ce trecem pe lângă satul de pescari Carcaliu. Promontoriul acesta intră adânc în albia fluviului, este cu mult mai înalt decât cel de mai înainte și domină întreagă regiunea dintre munții Măcinului și câmpia imensă a Ialomiței. Din cele două castre romane, cari se ridicau odată pe acest platou și din ruinele vestitului municipiu Troesmis, apărat de ele, se mai recunosc astăzi valurile formidabile și șanțurile late, acoperite și unele și altele cu nenumărate cioburi și fragmente de zidărie, precum și resturi de ale apeductelor, cari aduceau din munții din apropiere apa necesară soldaților din castre și locuitorilor din oraș. Priveliștea ce se desfășoară de aci este din cele mai încântătoare. În față Dunărea, din care se desprinde nesfârșita baltă, cu nenumăratele ei gârle și cu minunata stâncă Blazova, ce pare un castel feeric uitat acolo din timpuri imemorabile; în spate munții înalți și prăpăstioși ce se înșiră în amfiteatru din Jijila și până în

Turcoaia. Iși poate oricine închipui câtă rezistență putea opune o localitate întărită, așezată în o astfel de poziție.

După ce lăsăm în urmă satul Turcoaia, centrul de exploatare al vestitelor cariere de piatră din dealul Regele Carol și rățim o bucată bună de timp printre nenumăratele brațe mici ce se întretaie între ele pe aproape întreaga distanță dintre Turcoaia și Picineaga, ajungem în fața acestui din urmă sat, adăpostit sub coasta înaltă și pietroasă a movilei Cazacilor. Cu toate că și pe acest cap s'au găsit oarecari urme de întărituri — probabil turcești — el pare a nu fi fost întărit în vremea Romanilor.

În schimb promontoriul la care ajungem, după ce mai urcăm vre-un ceas în susul apei și după ce trecem prin dreptul satului Ostrov, păstrează urmele neîndoelnice ale unei cetăți antice.

Încă de departe capul acesta, înalt de peste 30 m. deasupra apei și având forma unui trunchiu de con, apare ca punctul dominant al regiunii. El iese maiestros înaintea bătrânului fluviu și-l silește să-și schimbe întru-câtva cursul spre apus, punându-i în cale stânci colțuroase, pe cari valurile de mii de ani se încearcă să le roadă, dar fără rezultat.

După cât știu dealul acesta nu are un nume special, dar grupul de stânci ce ies la poalele lui din Dunăre și lângă care locuitorii din Ostrov obișnuiesc să prindă pește, se cheamă Piatra sau Piatra Frecăței.

Urcând cu mare greutate coasta din spre Dunăre, foarte prețioasă, a dealului, întâmpinăm la fiecare pas frânturi de zidărie și bucăți de moloș, ce s'au desprins din zidurile cetății ce se afla pe culmea lui. Astăzi nu au rămas din acea cetate decât temelile, care au forma unui octogon neregulat, cu perimetru de aproximativ 150 metri. Spre Dunăre cetatea pare a fi avut un turn pătrat, iar în spate era despărțită de uscat printr'un șanț larg, care se recunoaște și astăzi foarte bine.

Atât în interiorul zidurilor cât și la poalele dealului și în șanț s'a găsit și se mai găsesc multe monete romane și bizantine, dintre cari am văzut de ale împăraților Antonini, de ale unor împărați din veacul al III-lea (Gordian, Aurelian, Prob), și de ale lui Dioclețian, Liciniu și fiilor lui Constantin cel Mare.

Așezată la o înălțime atât de mare și încunjurată

de trei părți de apa Dunării, iar în spate de șanțul amintit, cetatea aceasta avea de sigur menirea să apere intrarea văii Aigăr-Ahmet, care pleacă din munții Babadagului, traversează sub diferite numiri partea sud-vestică a județului Tulcea și se varsă în Dunăre ceva mai jos de acest punct.

Dela Iglița cetatea noastră este la o depărtare aproximativă de 32 km., iar dela ruinele romane de lângă Hârșova (Carsum) de vreo 37 km. Trebuie deci să o identificăm cu vechea Biroe sau Bereo, pe care cele două itinerarii antice: Tabula Peutingeriana (s. III) și Itinerarul Antonin (s. IV) o fixează cam la această depărtare dela punctele amintite.

Este adevărat că măsurătoarea celor două itinerarii nu se potrivește întocmai, căci pentru distanța dela Troesmis la Biroe Tabula pune XXI m. p. = 31 km., iar Itinerarul numai XVIII m. p. = $26\frac{3}{4}$ km.; de altă parte distanța dela Carsum la Biroe este arătată în Tabula de XXV m. p. = 37 km., iar în Itinerar de XXVIII m. p. = $41\frac{1}{2}$ km. Dar diferența între ele este în amândouă cazurile aceeași, adică III m. p. = $4\frac{1}{2}$ km., ceea ce ne lasă să presupunem că punctul de unde a început măsurătoarea, pentru fiecare itinerar în parte, a fost diferit.

Afară de aceste două itinerarii, cetatea Biroe mai este amintită și de Notitia Dignitatum Or. din veacul al V-lea. Geografii anteriori veacului al III-lea cum e d. e. Ptolemeu și izvoarele geografice posterioare veacului al V-lea nu o cunosc. Ar urma deci că ea de o parte a fost zidită cu mult în urma înființării limesului scitic, iar de altă parte după veacul al V-lea și-a pierdut importanța strategică și a fost lăsată în părăsire.

Amintirea i-s'a păstrat însă în numele canalului Baroiu, care desprinzându-se, la Hârșova, din albia Dunării, se unește din nou cu fluviul tocmai în fața cetății noastre.

Din istoricul ei nu cunoaștem decât un fapt precis: pe la 320 fiind dărmată de Goți, împăratul Constantin cel Mare a restaurat-o „ob defensionem reipublicae” (C. I. L. III, 6159). Iar cât privește garnizoana ei, până în veacul al V-lea a fost luată după toate probabilitățile din legiunile ce au staționat la Durostorum (sau Troesmis?), iar în acest din urmă veac era formată dintr'un detașament de cavalerie: cuneus equitum stablesianorum.

Const. Moisil.